

CHỦ NGHĨA QUỐC TẾ VÔ SẢN TRƯỚC THÁCH THỨC CỦA CHỦ NGHĨA DÂN TỘC HIỆN NAY

TS NGUYỄN THỊ THU HUYỀN
Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

♦ **Tóm tắt:** Sau sự sụp đổ của chủ nghĩa xã hội ở Liên Xô và các quốc gia khu vực Đông Âu, chủ nghĩa quốc tế vô sản phải đối mặt với rất nhiều thách thức. Một trong những thách thức đó là sự nổi lên của chủ nghĩa dân tộc cực đoan và những tác động của nó. Bài viết phân tích, làm rõ những tác động tiêu cực của chủ nghĩa dân tộc đến chủ nghĩa quốc tế của giai cấp công nhân và nêu ra một số vấn đề cần giải quyết nhằm thực hiện chủ nghĩa quốc tế vô sản hiện nay.

♦ **Từ khóa:** Chủ nghĩa quốc tế vô sản; Chủ nghĩa dân tộc

1. Chủ nghĩa quốc tế vô sản còn được gọi là chủ nghĩa quốc tế của giai cấp công nhân (GCCN), biểu thị tình đoàn kết quốc tế, sự thống nhất về nhận thức, lập trường và hành động của GCCN toàn thế giới trong cuộc đấu tranh cách mạng vì những mục tiêu cao cả của thời đại là hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và chủ nghĩa xã hội (CNXH); sự tôn trọng cương lĩnh, đường lối, chiến lược của mỗi đảng cộng sản và công nhân; trách nhiệm của mỗi đảng cộng sản đối với công nhân, nhân dân lao động nước mình và công nhân, lao động các nước khác trên thế giới¹.

Cùng với sự ra đời và phát triển của chủ nghĩa tư bản (CNTB), lực lượng sản xuất ngày càng phát triển với trình độ xã hội hóa ngày càng cao theo xu hướng quốc tế hóa và toàn cầu hóa. CNTB cũng xóa đi mọi sự cát cứ phong kiến trước đây, nó làm cho các địa phương độc lập, liên hệ với nhau chủ yếu qua những quan hệ liên minh và có những lợi ích, luật lệ, chính phủ, thuế quan khác nhau, phải “tập hợp lại thành một dân tộc *thống nhất*, có một chính phủ *thống nhất*, một luật pháp *thống nhất*,

một lợi ích dân tộc *thống nhất* mang tính giai cấp và một hàng rào thuế quan *thống nhất*”². Chính yếu tố kinh tế này tạo nên bản chất quốc tế của giai cấp vô sản (GCVS). Bên cạnh đó, về mặt chính trị - xã hội, giai cấp tư sản (GCTS) đã trở thành một lực lượng quốc tế, vì thế trong cuộc đấu tranh chống giai cấp tư sản, GCVS cũng không thể không trở thành một lực lượng quốc tế. Chủ nghĩa quốc tế của GCCN được hình thành như một tất yếu khách quan.

Theo C.Mác, trong chủ nghĩa quốc tế vô sản thì GCVS mọi quốc gia phải hướng đến lợi ích chung của toàn thể GCVS thế giới chứ không chỉ dừng ở lợi ích quốc gia - dân tộc mình. Điều này được khẳng định trong khẩu hiệu: “Vô sản tất cả các nước, đoàn kết lại”³. Kế thừa quan điểm trên, V.I.Lênin cho rằng, những người vô sản cần vượt ra khỏi khuôn khổ nhỏ hẹp của dân tộc - nhà nước để đi đến những lợi ích lâu dài, mang tính quốc tế. “Vi Việt Nam, Cuba sẵn sàng hiến dâng cả máu” - câu nói nổi tiếng của Chủ tịch Phidel Castro thể hiện tinh thần cao cả của chủ nghĩa quốc tế vô sản. Sự giúp đỡ chí tình,

chí nghĩa của Liên Xô đối với các nước trong hệ thống XHCN nói chung cũng như phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc của nhân dân Việt Nam nói riêng; hay phong trào đấu tranh của GCCN và nhân dân lao động ở các nước TBCN chống lại GCTS ở nước mình gây chiến tranh xâm lược là những biểu hiện của chủ nghĩa quốc tế vô sản trong lịch sử.

Chủ nghĩa dân tộc chỉ những quốc gia dân tộc có “hệ tư tưởng và chính sách đề cao và bảo vệ lợi ích cùng những đặc trưng của dân tộc mình, xem như tách rời hoặc đối lập với các dân tộc khác”⁴. Xét trong mối quan hệ tích cực hay tiêu cực giữa chủ nghĩa dân tộc với chủ nghĩa quốc tế vô sản có thể phân loại thành chủ nghĩa dân tộc chân chính và chủ nghĩa dân tộc cực đoan. *Chủ nghĩa dân tộc chân chính* là ý thức hệ biểu hiện tâm lý khẳng định quyền lợi độc lập, tự chủ, về chủ quyền và phát triển của cộng đồng quốc gia - dân tộc một cách chính đáng (nhất là trước sự đe dọa bị xâm phạm về chủ quyền, về lợi ích dân tộc của các thế lực bên ngoài); là việc giải quyết hài hòa mối quan hệ lợi ích của quốc gia mình trong mối quan hệ với lợi ích của các quốc gia khác trên cơ sở tôn trọng luật pháp quốc tế và luật pháp quốc gia phù hợp với luật pháp quốc tế mà không làm tổn hại đến lợi ích của các quốc gia khác. Chủ nghĩa dân tộc hiểu theo nghĩa này có khả năng tạo động lực to lớn huy động sức mạnh cộng đồng, thống nhất ý chí và hành động vì mục tiêu, lợi ích chung của dân tộc nếu có cơ chế, biện pháp khơi dậy, phát huy phù hợp. Thực tế là, phong trào giải phóng dân tộc có động lực từ chính chủ nghĩa dân tộc chân chính đã góp phần làm sụp đổ hệ thống chủ nghĩa thực dân cũ, gây dựng nên nền độc lập của hàng loạt quốc gia thuộc địa. Mặt khác, khi chủ nghĩa dân tộc phát triển đến mức cực đoan, nó tạo ra lực cản hoặc phá hoại những nỗ lực của cả quốc gia - dân tộc trong một chặng phát triển... Đây chính là chủ nghĩa dân tộc cực đoan, “là xu hướng tư tưởng tuyệt đối hóa giá trị dân tộc mình, đặt dân tộc mình ở vị trí cao nhất trong toàn bộ hệ thống giá trị, đi đến chỗ khoa trương, bài ngoại, tự phụ, coi dân tộc mình cao hơn tất cả và gây thiệt hại cho dân tộc khác”⁵. Chủ nghĩa dân tộc cực đoan là một trong những nguyên nhân của

những cuộc xung đột sắc tộc và chiến tranh trên thế giới trong thế kỷ XX.

2. Sự trỗi dậy của chủ nghĩa dân tộc cực đoan trên thế giới hiện nay đang tác động tiêu cực đến chủ nghĩa quốc tế của GCCN với các biểu hiện:

Thứ nhất, chủ nghĩa dân tộc cực đoan đã kích động tư tưởng ích kỷ, hẹp hòi của GCCN và nhân dân lao động, khiến họ chỉ nghĩ đến lợi ích của quốc gia - dân tộc mình mà bỏ qua nghĩa vụ quốc tế của giai cấp, gây chia rẽ khối đoàn kết giữa công nhân các nước.

Dưới ảnh hưởng của toàn cầu hóa, cùng với sự lưu chuyển nguồn vốn, dịch vụ, hàng hóa và công nghệ, đồng thời nguồn lao động cũng dịch chuyển vượt qua biên giới quốc gia. Sự thay đổi đó đã làm cho một số cộng đồng dân cư, một số quốc gia, dân tộc cảm thấy bất lợi, thậm chí bị tụt lại phía sau, cảm thấy bị tổn thương, nhất là ở các quốc gia phát triển. Điều này làm xuất hiện mâu thuẫn, phân hóa trong nội bộ GCCN từng nước và giữa các nước với nhau, đặc biệt là vấn đề việc làm. Công nhân những nước phát triển cho rằng, họ bị mất việc làm vì bị cạnh tranh bởi những người nhập cư, hoặc do đầu tư của các nhà tư bản ra nước ngoài ngày càng nhiều hơn để tận dụng nguồn nhân công giá rẻ cũng khiến việc làm trong nước bị thu hẹp.

Những tác động tiêu cực của toàn cầu hóa tất yếu làm xuất hiện xu hướng phản toàn cầu hóa diễn ra khá rầm rộ trong lòng CNTB hiện đại và dĩ nhiên cùng với nó là thái độ ủng hộ bảo hộ thương mại, bài xích người nhập cư hay thái độ hành xử quốc tế chỉ lấy nguyên tắc lợi ích dân tộc là chuẩn mực cao nhất. Sự xuất hiện hàng loạt các đảng, các phong trào ở châu Âu có xu hướng đề cao chủ nghĩa dân tộc như Đảng Mặt trận quốc gia ở Pháp của Marine Le Pen, Đảng Tự do Áo, Đảng Độc lập Anh (UKIP), Đảng Liên đoàn Phương Bắc ở Italia, Phong trào Brexit ở Anh, Đảng Tự do Hà Lan, Đảng Dân chủ cực hữu Thụy Điển...; hay sự thắng lợi của Tổng thống Mỹ Donald Trump (năm 2016) với khẩu hiệu “nước Mỹ trên hết” là hậu quả tất yếu của những tác động trên. Trong khi đó, đảng cộng sản ở các nước tư bản phát triển cũng chịu sức ép không nhỏ từ phía GCCN nước mình khi đưa ra quan điểm đối với làn sóng nhập cư từ các nước đang phát triển và chính sách nhập cư của chính phủ nước mình.

Cùng với đó là thái độ thờ ơ trước các vấn nạn toàn cầu như nghèo đói, chiến tranh, dịch bệnh, biến đổi khí hậu..., hay hành động một cách đơn phương như cựu Tổng thống Mỹ Donald Trump đã từng sử dụng trong thời gian nắm quyền. Một số các nhà lãnh đạo ở một số quốc gia hướng đến những lợi ích của các cộng đồng dân cư trong dân tộc mình để tranh thủ sự ủng hộ của công chúng (theo kiểu dân túy), nhưng nó đã dẫn đến thái độ vô trách nhiệm với các vấn đề quốc tế. Lúc này chủ nghĩa dân tộc lại được kết hợp với chủ nghĩa dân túy chi phối tư tưởng của GCCN và nhân dân lao động, khiến họ chỉ nghĩ đến lợi ích của mình (được tìm kiếm trong lợi ích quốc gia dân tộc) mà quên đi nghĩa vụ quốc tế.

Thứ hai, chủ nghĩa dân tộc cực đoan làm suy yếu cơ sở hình thành và phát triển của chủ nghĩa quốc tế vô sản.

Thông qua các chiêu bài kinh tế, chủ nghĩa dân tộc cực đoan làm gia tăng bất bình đẳng dân tộc, sắc tộc, cản trở sự phát triển bình đẳng giữa các quốc gia - dân tộc, kéo theo đó làm tăng phân tầng xã hội trong từng quốc gia - dân tộc và giữa các quốc gia - dân tộc với nhau. Chính các mặt tiêu cực này đã khiến chủ nghĩa dân tộc về kinh tế ở các nước này trỗi dậy. *Về văn hóa*, chủ nghĩa dân tộc cực đoan khiến bản sắc văn hóa dân tộc của nhiều nước đứng trước nguy cơ bị phủ lấp, xói mòn, phân rã và thay thế. Bởi, toàn cầu hóa hiện nay thường được xem là quá trình phương Tây hóa, mà cốt lõi là Mỹ hóa, về văn hóa, với lối sống phương Tây được truyền bá và thực hiện một cách khá phổ biến⁶. Để bảo vệ nền văn hóa, bản sắc dân tộc trước làn sóng “xâm lăng” của văn hóa của phương Tây, các nước nhỏ thường co cụm, bài ngoại hoặc cực đoan hóa các giá trị văn hóa, bản sắc dân tộc theo chủ nghĩa dân tộc của mình. Cơ sở khách quan để giai cấp vô sản có được chủ nghĩa quốc tế thật sự chính là xuất phát từ sự phát triển của lực lượng sản xuất có trình độ xã hội hóa cao theo xu hướng quốc tế hóa, toàn cầu hóa, tạo nên một thị trường thế giới thống nhất, khiến các quốc gia phụ thuộc lẫn nhau, thúc đẩy sự liên kết. Nhưng trên thực tế, vấn đề này sẽ không thể thực hiện được bởi cả chủ nghĩa dân tộc cực đoan của các nước lớn, lẫn của các nước nhỏ.

Thứ ba, chủ nghĩa dân tộc đã ảnh hưởng đến sự đoàn kết giữa các đảng, nhân dân ở các nước XHCN hiện nay.

Chủ nghĩa dân tộc và thái độ với vấn đề dân tộc trong phong trào cộng sản và công nhân quốc tế, trong quan hệ giữa các nước XHCN trong thời gian qua... đã trở thành một nhân tố gây chia rẽ đoàn kết quốc tế và thực hiện chủ nghĩa quốc tế của GCCN. Nếu trước đây, vấn đề giai cấp thường được chú ý hơn vấn đề dân tộc trong chủ nghĩa quốc tế của giai cấp công nhân, thì hiện nay, dường như lại ngược lại, thái độ và ứng xử lại thiên về chủ nghĩa dân tộc, thậm chí đến mức cực đoan. Những vấn đề phức tạp trên biển Đông, hay việc đề cao lợi ích, chỉ vì lợi ích của quốc gia dân tộc mình... của một số nước trên thế giới đang ảnh hưởng tiêu cực đến sự đoàn kết GCCN các nước hay giữa các nước đang theo con đường XHCN. Đây cũng là những điểm yếu, mặt hạn chế xuất hiện từ phong trào cộng sản - công nhân quốc tế và đang được giai cấp tư sản lợi dụng, gây nhiều trở ngại.

Có thể nói, xét về bản chất, các đảng cộng sản có sự thống nhất về lợi ích chiến lược cơ bản, lâu dài, đó là xây dựng thành công CNXH và chủ nghĩa cộng sản. Tuy nhiên, trong lợi ích cơ bản, lâu dài đó không thể không tính đến lợi ích dân tộc đặt trong quan hệ giai cấp - dân tộc - quốc tế hoặc giai cấp - dân tộc - nhân loại. Thực tế chính trị trong một thế giới toàn cầu hóa xác nhận rằng, đảng phái hay nhà cầm quyền nào đó sẽ không nhận được sự tín nhiệm của người dân nếu không quan tâm đến lợi ích, chủ quyền và rộng hơn là, chưa biết nhìn nhận đầy đủ vấn đề chủ nghĩa dân tộc trong cuộc sống hiện đại. Cũng như vậy, đối với mỗi đảng cộng sản, lợi ích dân tộc được xem xét như yếu tố quan trọng để tập hợp lực lượng. Toàn cầu hóa kinh tế đã kích thích nhiều nhân tố tiêu cực vốn tiềm tàng bấy lâu, trong đó tiêu biểu là chủ nghĩa quốc gia dân tộc hẹp hòi. Tình trạng này càng trở nên đậm nét hơn khi các nền kinh tế rơi vào khủng hoảng, suy thoái, tỷ lệ thất nghiệp gia tăng, phúc lợi xã hội bị cắt giảm, cuộc sống của người lao động trở nên khó khăn, thiếu thốn. Trong bối cảnh đó, giai cấp cầm quyền ở một số quốc gia hiện nay (trong đó có cả những nước XHCN), có một bộ phận lớn bị chi phối bởi chủ nghĩa dân tộc hẹp hòi, xuất hiện những đảng phái

say mê với “lợi ích quốc gia - dân tộc” cực đoan, đi ngược lại với chủ nghĩa quốc tế của GCCN.

Cũng có một thực tế là, nhân loại hiện nay đang đứng trước nhiều vấn đề toàn cầu bức thiết mà không một quốc gia riêng lẻ nào có thể tự giải quyết được nếu không có sự hợp tác đa phương để giải quyết như: nạn ô nhiễm môi trường, chống bất bình đẳng giới, khủng bố, vũ khí hạt nhân... Những nỗ lực chung của cộng đồng quốc tế nhiều năm qua đã đưa lại một số kết quả, nhưng tính chất nghiêm trọng và phức tạp của những vấn đề toàn cầu tiếp tục đòi hỏi các nước phải tích cực phối hợp, hợp tác một cách hiệu quả, thiết thực trong nhiều khuôn khổ.

Đúng như các nhà kinh điển từng khẳng định: “Muốn cho cách mạng vô sản thắng lợi thì phải giáo dục lâu dài cho công nhân tinh thần bình đẳng và hữu nghị dân tộc đầy đủ nhất...”; và “Độc lập với xã hội cũ cùng với sự bản cùng về kinh tế và sự diên rở về chính trị của nó, đang xuất hiện một xã hội mới mà nguyên tắc quốc tế phải là hòa bình, bởi vì cùng một nguyên tắc giống nhau ngự trị ở tất cả các dân tộc lao động”⁸.

Trong bối cảnh chủ nghĩa dân tộc cực đoan đang nổi lên như là một thách thức với chủ nghĩa quốc tế vô sản, Đảng Cộng sản Việt Nam luôn vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh về kết hợp giữa chủ nghĩa dân tộc chân chính với chủ nghĩa quốc tế vô sản trong sáng. Đảng ta đề cao lợi ích quốc gia - dân tộc nhưng không rơi vào chủ nghĩa dân tộc cực đoan, vị kỷ, mà dựa trên cơ sở tuân thủ các nguyên tắc cơ bản của luật pháp quốc tế, bình đẳng, hợp tác, cùng có lợi, kết hợp sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại, chủ động, tích cực hội nhập quốc tế sâu rộng, nhưng phải giữ vững độc lập, tự chủ trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Về vấn đề này, Đại hội XIII của Đảng (2021) chỉ rõ, GCCN và Đảng Cộng sản Việt Nam luôn trung thành, bổ sung, phát triển sáng tạo nguyên lý của chủ nghĩa Mác - Lênin về mối quan hệ giữa giai cấp - dân tộc - quốc tế theo tinh thần: “Bảo đảm cao nhất lợi ích quốc gia - dân tộc trên cơ sở các nguyên tắc cơ bản của Hiến chương Liên hợp quốc và luật pháp quốc tế, bình đẳng, cùng có lợi. Kết hợp sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại, chủ động và tích cực hội nhập

quốc tế toàn diện; Việt Nam là bạn, là đối tác tin cậy và là thành viên tích cực, có trách nhiệm trong cộng đồng quốc tế”⁹. Coi trọng lợi ích quốc gia dân tộc, “đặt lợi ích quốc gia - dân tộc lên trên hết” không phải là xem nhẹ chủ nghĩa quốc tế của GCCN, càng không phải bỏ qua trách nhiệm quốc tế vì sự tiến bộ và phát triển của tất cả các dân tộc. Cần xác định rõ rằng, ngày nay, mọi việc làm vì tiến bộ và phát triển chung của nhân loại đều làm cho nhân loại tiến gần hơn đến CNXH. Đặt lợi ích quốc gia dân tộc lên trên hết đồng thời với tích cực, chủ động hội nhập quốc tế, mong muốn là bạn, đối tác tin cậy, thành viên có trách nhiệm trong quan hệ quốc tế vì độc lập, hòa bình và tiến bộ là làm tốt nghĩa vụ quốc tế của dân tộc Việt Nam.

3. Để đấu tranh chống chủ nghĩa dân tộc cực đoan ở Việt Nam, nhằm thực hiện chủ nghĩa quốc tế vô sản, đảm bảo sự thắng lợi của CNXH, cần lưu ý một số vấn đề sau:

Một là, cần nhận thức quan hệ giữa chủ nghĩa dân tộc và chủ nghĩa quốc tế vô sản một cách khách quan, khoa học để không rơi vào tư duy siêu hình. Một mặt, không rơi vào “chủ nghĩa quốc tế hư vô” mà quên một thực tế và cũng là quy luật rằng, GCCN, các đảng cộng sản ở từng quốc gia trước hết phải nhận lãnh trách nhiệm giải phóng và phát triển cho quốc gia - dân tộc của mình. Mặt khác, không rơi vào chủ nghĩa dân tộc cực đoan, vị kỷ, tuyệt đối hóa lợi ích quốc gia - dân tộc mình mà quên đi nghĩa vụ quốc tế.

Hai là, cần phân biệt rõ chủ nghĩa dân tộc chân chính và chủ nghĩa dân tộc cực đoan. Từ đó, khẳng định rằng, thách thức đối với chủ nghĩa quốc tế vô sản là chủ nghĩa dân tộc cực đoan. Chủ nghĩa quốc tế vô sản nếu được kết hợp với chủ nghĩa dân tộc chân chính sẽ tạo ra sức mạnh thúc đẩy quá trình phát triển của mỗi nước XHCN cũng như thắng lợi của CNXH trên thế giới. Vì vậy, cần bác bỏ luận điệu sai trái khi cho rằng, Chủ tịch Hồ Chí Minh là một người theo chủ nghĩa yêu nước chứ không phải là một người cộng sản; tức là đem đối lập giữa chủ nghĩa dân tộc chân chính với chủ nghĩa quốc tế vô sản. Luận điểm này là đi ngược lại lợi ích của GCCN, nhân dân lao động và của dân tộc Việt Nam, phủ nhận tư tưởng Hồ Chí Minh về độc lập dân tộc gắn liền với CNXH - tư tưởng chỉ đạo chiến lược lớn xuyên suốt cả quá trình cách mạng Việt

Nam. Cần khẳng định rằng, Chủ tịch Hồ Chí Minh là người chiến sĩ cộng sản chân chính, và trong mối quan hệ giữa giai cấp và dân tộc, Người đã nhận thức và vận dụng sáng tạo mối quan hệ này vào hoàn cảnh cụ thể ở Việt Nam, qua đó, góp phần bổ sung lý luận về chủ nghĩa quốc tế vô sản.

Ba là, kiên quyết đấu tranh chống chủ nghĩa dân tộc cực đoan, hoặc lợi dụng việc bảo vệ lợi ích dân tộc để chia rẽ Đảng với dân tộc, tách rời mục tiêu độc lập dân tộc với CNXH. Hiện nay, có những luận điệu cho rằng, lực lượng nào lãnh đạo không quan trọng, miễn là đặt lợi ích dân tộc lên trên hết; không có CNXH vẫn có độc lập dân tộc. Đây là quan điểm phản động và thực chất là muốn xóa bỏ vai trò lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam đối với toàn xã hội và muốn đưa Việt Nam phát triển chệch định hướng XHCN. Điều này cũng có nghĩa là tác động tiêu cực đến việc thực hiện chủ nghĩa quốc tế của GCCN.

Bốn là, “đặt lợi ích quốc gia dân tộc lên trên hết”, song phải trên cơ sở luật pháp quốc tế, bình đẳng, cùng có lợi, không can thiệp vào công việc nội bộ của nhau. Đây chính là nguyên tắc cơ bản không chỉ trong quan hệ quốc tế, mà còn, trong thực hiện chủ nghĩa quốc tế của GCCN. Điều này cũng chính là tư tưởng chỉ đạo của Đảng ta trong quan hệ đối ngoại với tất cả các nước, không phân biệt chế độ chính trị, trình độ phát triển.

Tóm lại, trong giai đoạn hiện nay, tuy chủ nghĩa quốc tế vô sản đang bị tác động không nhỏ từ chủ nghĩa dân tộc cực đoan, song trong xu thế phát triển chung, chủ nghĩa quốc tế vô sản vẫn là quy luật vận động phát triển và thắng lợi của cuộc đấu tranh của GCCN trên toàn thế giới. GCCN, đảng cộng sản ở mỗi quốc gia, nhất là các quốc gia đang xây dựng CNXH đều phải ý thức được điều này để đảm bảo được thắng lợi cuối cùng của mình trên con đường xây dựng CNXH □

¹ Xem: Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh, *Giáo trình Chủ nghĩa xã hội khoa học*. Nxb. Lý luận chính trị, H., 2021, tr.38.

^{2,3} C.Mác và Ph.Ăngghen: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 1995, tập 4, tr.603; 646.

⁴ *Từ điển tiếng Việt*: Nxb. Đà Nẵng - Trung tâm Từ điển học, Hà Nội - Đà Nẵng., 1998, tr. 169.

⁵ Đào Minh Hồng - Lê Hồng Hiệp (chủ biên): *Sổ tay Thuật ngữ Quan hệ quốc tế*, Khoa Quan hệ quốc tế - Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn Thành phố Hồ Chí Minh, TP. Hồ Chí Minh, 2013. Nguồn: <http://nghiencuuquocte.org/2015/02/04/chu-nghia-dan-toc/>

⁶ Xem: Nguyễn Thị Thường, *Toàn cầu hóa từ góc nhìn văn hóa*. Nguồn: <https://css.hcmussh.edu.vn/?ArticleId=9dcb7790-d1dd-41e0-acc5-89a67f75109f>

⁷ V.I.Lênin: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 1995, tập 26, tr.132.

⁸ C.Mác và Ph.Ăngghen: *Tuyển tập*, Nxb. Sự thật, H., 1980, tập III, tr.641.

⁹ Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb. CTQGST, H., 2021, tập 1, tr.162-163.

LÝ LUẬN MÁC - LÊNIN...

(Tiếp theo trang 25)

hài hòa. Gắn chính sách phát triển kinh tế với chính sách xã hội, quan tâm lĩnh vực công tác xã hội, nâng cao chất lượng cuộc sống của nhân dân. Xây dựng và thực hiện các chính sách về dinh dưỡng, an toàn thực phẩm, bảo vệ, chăm sóc, nâng cao sức khỏe và tầm vóc người Việt Nam, bảo đảm toàn dân đều được quản lý, bảo vệ, chăm sóc sức khỏe □

^{1, 2, 5, 6} C.Mác và Ph.Ăngghen: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 1995, tập 3, tr.28-29; 29; 336; 11.

³ C.Mác và Ph.Ăngghen: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 1995, tập 21, tr.401.

^{4, 7} C.Mác và Ph.Ăngghen: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 2002, tập 20, tr.641; 654.

^{8, 9} C.Mác và Ph.Ăngghen: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 2000, tập 42, tr.132-133; 194.

¹⁰ Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb. CTQG, H., 2011, tr.68.

¹¹ C.Mác và Ph.Ăngghen: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 1993, tập 12, tr.10.

¹² Xem: Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb. CTQGST, H., 2021, tập 1, tr.65.